

Brexit – det aktuella läget

Ordet brexit är kort och behändigt, men vad det syftar på är inte helt lätt att förstå. Ett sätt är att titta på kvarstående frågor och underskattade aspekter, men också vad brexit betyder för EU respektive Storbritannien.

Den 5 oktober 2018 anordnade Sieps ett seminarium om nuläget i förhandlingarna om Storbritanniens utträde ur EU. Talare var Tim Oliver, lektor vid Loughborough University i London, Agata Gostyńska-Jakubowska, jurist och forskare vid Centre for European Reform, Christophe Hillion, professor i EU-rätt och forskare i juridik vid Sieps samt Jan Olsson, ambassadör och brexitansvarig i Regeringskansliet. Moderator var Göran von Sydow, statsvetare och tillförordnad direktör vid Sieps.

Brexit är en komplex process och inte helt lätt att greppa. Det står klart dryga två år efter den brittiska folkomröstningen och omkring ett halvår innan landet lämnar EU.

Seminarier syftade därför till att reda ut läget i förhandlingarna, vad som återstår samt underskattade dimensioner.

När det gäller nuläget redogjorde flera talare för att 80 till 90 procent av frågorna är lösta, men att inget är klart så länge man inte enats om de viktigaste utestående frågorna: dels gränsen mellan Irland och Nordirland, dels tillämpningen av utträdesavtalet.

Vad vi pratar om när vi pratar om brexit

Men det är inte bara snåriga förhandlingar och komplexa rättsfrågor som gör processen svår att förstå. Det konstaterade Tim Oliver, som under arbetet med boken *Understanding Brexit* kom fram till sju regler för hur man bör prata om "brexit".

Viktigast, menade han, är insikten om lärandeprocessen för både allmänhet och makthavare i Storbritannien. Inte minst har en bristande kunskap om det brittiska politiska systemet blivit synlig. Brexit har också lyft fram motstridiga uppfattningar och ställt britten in inför en rad frågor om identitet,

samhälle, säkerhet, partipolitik, författningsfrågor, värderingar och attityder.

Oliver betonade vidare att brexit inte är en enskild händelse utan en spegling av att Storbritanniens EU-engagemang började svalna långt före folkomröstningen. Nu har brexit dock helt tagit över brittisk politik, samtidigt som EU har många andra frågor att prioritera.

Det brittiska parlamentets betydelse

Agata Gostyńska-Jakubowska menade att en lösning på Nordirlands gräns troligen blir avgörande. EU kan enligt henne ha underskattat frågans betydelse för britten – medan EU-sidan har inriktat sig på gränskontrollernas utformning har den brittiska sidan känt sig illa till mods av tanken på att Nordirland skulle omfattas av andra regler än resten av landet.

Hon framhöll också den centrala frågan om EU-domstolens roll under övergångstiden, vilket har blivit en kontroversiell sak i Storbritannien.

Enligt Gostyńska-Jakubowska ska man inte heller glömma möjligheten att få igenom utträdesavtalet i det brittiska parlamentet, där det nu saknas majoritet för någon form av brexit. De andra medlemslän-

dernas parlament är däremot inte inblandade: på EU-nivå ingås avtalet av rådet efter Europaparlamentets godkännande.

På den punkten verkar Bryssel mer optimistisk än London, menade Gostyńska-Jakubowska, som gissade att premiärminister Theresa May kommer att vänta in i det sista för att undvika ett nej.

Omvärldens inflytande

Christophe Hillion pekade på att flera rättsliga aspekter är mer eller mindre underskattade.

Det gäller särskilt behovet av horisontella beslut om hur utträdesavtalet ska tolkas och upprätthållas. Annars finns risken att det inte kan tillämpas och att EU-domstolen ogiltigförklarar det hela.

Men det krävs också en påminnelse om vad dagens förhandlingar faktiskt handlar om: själva utträdet – och inte de framtida relationerna mellan EU och Storbritannien. Enligt Hillion finns risken att utträdesavtalet försämras radikalt om de framtida förbindelserna står i fokus, vilket har varit fallet på sistone. Avtalet ska visserligen beakta relationerna i framtiden, men det är två separata processer.

Den internationella dimensionen är enligt Hillion också underskattad: ”EU27 och Storbritannien förhandlar som om resten av världen inte hade med det att göra.” Men faktum är att internationella organisationer och länder utanför EU kommer att få ett ord med i laget. De ska till exempel acceptera nya fördelningar av kvoter och villkor i avtal där EU är en part. Det kan leda till många omförhandlingar på global nivå.

Helst ett bra avtal men allra helst ett avtal

Jan Olsson framhöll först de framsteg som gjorts: allt pekar på att det blir en rättvis ekonomisk uppgörelse, och man har dessutom nått flera goda lösningar i enskilda sakfrågor, exempelvis gällande varumarknaden, kärnbränsleavfall och rättigheter för EU-medborgare.

När det gäller den irländska gränsfrågan menade Olsson att lösningen måste accepteras av de närmast berörda och inte strida mot EU:s grundprinciper. Övriga utestående frågor blir då lättare att lösa, trodde han och framhöll Sveriges optimism.

Sverige förväntar sig således ett välordnat och rättvist utträdesavtal med en deklaration om den framtida relationen. Ett bra avtal är givetvis bättre än ett dåligt men framför allt bättre än inget avtal, ett scenario som det enligt Olsson också planeras noga för: ”Det är besvärligt men i slutändan kommer vi förmodligen inte att behöva de planerna.”

Sammanhållet EU

En fråga i den efterföljande diskussionen var om och hur EU bör ta hänsyn till den brittiska inrikespolitiken. Förhållandet är nämligen ojämnt: medan EU27 har hållit ihop om de fyra friheternas ”odelbarhet” saknas fortfarande brittisk enighet om brexit.

Tim Oliver sa att EU kan behöva göra några eftergifter men att Storbritannien saknar strategisk planering och inte har gjort det lätt för sig. Agata Gostyńska-Jakubowska menade att EU tar hänsyn men samtidigt inte kan göra så mycket, och Christophe Hillion väntade sig mer av ”ge och ta” när de framtida relationerna ska avgöras. Jan Olsson menade slutligen att alla länder måste lösa frågor på hemmafronten. Han framhöll dock att det kan bli väl strikt när det pratas mycket om principer, men att EU är vad det är och fungerar som det gör. Men generellt sett, menade Olsson, gäller det att kommunicera med respekt och se brister på båda sidorna. På en fråga från publiken om den svenska hållningen betonade han vidare att Sverige är pragmatiskt men också en del av det sammanhållna EU.

Av seminariet framkom även att ett nyval före den 29 mars 2019 inte är särskilt troligt, och att det är oklart om det är möjligt att genomföra en eventuell ny folkomröstning innan dess.